

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MILLATLARARO MUNOSABATLARNI TARTIBGA SOLISHNING KONSTITUTSIYAVIY – HUQUQIY ASOSLARI

Soporboyev Akbar Samandar o‘g‘li

Ma‘mun universiteti magistranti

akbarsaparbayev2@gmail.com

+998931263353

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda O‘zbekiston Respublikasida millatlararo munosabatlarni tartibga solishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda sovet davrida olib borilgan milliy siyosatning xususiyatlari, uning millatlararo munosabatlarga ta’siri hamda mustaqillik yillarida ushbu sohada amalga oshirilgan islohotlar yoritilgan. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan millatlararo tenglik, diskriminatsiyaga yo‘l qo‘ymaslik, milliy va madaniy huquqlarni himoya qilish tamoyillari ilmiy-huquqiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, “Yangi O‘zbekiston” davrida millatlararo totuvlik va fuqarolik birdamligini mustahkamlashga qaratilgan davlat siyosatining mazmuni ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: *millatlararo munosabatlar, konstitutsiyaviy huquq, milliy siyosat, teng huquqlilik, bag‘rikenglik, fuqarolik birdamligi, milliy madaniy markazlar, Yangi O‘zbekiston.*

АННОТАЦИЯ

В данной тезисе анализируются конституционно-правовые основы регулирования межнациональных отношений в Республике Узбекистан. В исследовании рассматриваются особенности национальной политики, проводившейся в советский период, её влияние на межнациональные отношения, а также реформы, осуществлённые в данной сфере в годы независимости. Научно-правовым образом обоснованы принципы межнационального равенства, недопущения дискриминации, защиты национальных и культурных прав, закреплённые в Конституции Республики Узбекистан. Кроме того, раскрывается содержание государственной политики, направленной на укрепление межнационального согласия и гражданского единства в период «Нового Узбекистана».

Ключевые слова: *межнациональные отношения, конституционное право, национальная политика, равноправие, толерантность, гражданское единство, национальные культурные центры, Новый Узбекистан.*

ABSTRACT

This thesis analyzes the constitutional and legal foundations for regulating interethnic relations in the Republic of Uzbekistan. The study examines the characteristics of national policy implemented during the Soviet period, its impact on interethnic relations, as well as the reforms carried out in this field during the years of independence. The principles of interethnic equality, non-discrimination, and the protection of national and cultural rights enshrined in the Constitution of the Republic of Uzbekistan are substantiated from a scientific and legal perspective. In addition, the paper reveals the content of state policy aimed at strengthening interethnic harmony and civic unity in the period of the “New Uzbekistan”.

Keywords: *interethnic relations, constitutional law, national policy, equality, tolerance, civic unity, national cultural centers, New Uzbekistan*

KIRISH

Ko'p millatli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, fuqarolarning teng huquqliligini kafolatlash hamda millatlararo totuvlikni mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi tarixan turli millat va elatlar tinch-totuv yashab kelgan hudud sifatida shakllangan. Bugungi kunda mamlakatda 130 dan ortiq millat va elat vakillari istiqomat qiladi. Shu bois millatlararo munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish, ularni konstitutsiyaviy kafolatlar bilan mustahkamlash O'zbekiston davlatchiligining muhim asoslaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tezisda O'zbekiston Respublikasida millatlararo munosabatlarni tartibga solishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari, milliy siyosatning sovet davridan boshlab mustaqillik va “Yangi O'zbekiston” bosqichigacha bo'lgan evolyutsiyasi tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda tarixiy, huquqiy va siyosiy yondashuvlar uyg'unlashgan holda masala yoritiladi.

Sovet davrida O'zbekiston hududida milliy siyosat markazlashgan ideologik tizim asosida olib borilgan. Rasmiy ravishda “xalqaroizm” tamoyili ilgari surilgan bo'lsa-da, amalda milliy manfaatlar ikkinchi darajaga tushirilgan. Millatlararo munosabatlar KPSS siyosati bilan qat'iy nazorat ostida bo'lib, milliy o'zlikni namoyon etish imkoniyatlari cheklangan.

Sovet Konstitutsiyalarida millatlarning teng huquqliligi e'lon qilingan bo'lsa-da, amaliyotda bu normalar to'liq ishlamagan. Milliy tillarning maqomi, madaniy merosni rivojlantirish, diniy erkinlik masalalarida jiddiy cheklovlar mavjud edi. Ayniqsa, markaziy hokimiyat tomonidan olib borilgan kadrlar siyosati milliy manfaatlarga zid holatlarni keltirib chiqargan.

Shu bilan birga, sovet davri O‘zbekistonda ko‘pmillatli jamiyat shakllanishining institutsional asoslarini ham yaratdi. Turli millat vakillari sanoat, ta’lim va madaniyat sohalarida birgalikda faoliyat yuritdi. Bu holat keyinchalik mustaqillik davrida millatlararo totuvlik siyosatini shakllantirish uchun muayyan tajriba vazifasini o‘tadi.

1991-yilda O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, milliy siyosat tubdan qayta ko‘rib chiqildi. Millatlararo munosabatlarni tartibga solish masalasi davlat siyosatining muhim yo‘nalishiga aylandi. Yangi davlat uchun eng asosiy vazifa jamiyatda barqarorlikni saqlash, millatlararo ziddiyatlarga yo‘l qo‘ymaslik va barcha fuqarolarning teng huquqliligini ta’minlashdan iborat edi.

1992-yilda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi millatlararo munosabatlarning huquqiy poydevorini yaratdi. Unda inson huquqlari, millati, tili, dini va ijtimoiy kelib chiqishidan qat’i nazar, qonun oldida tengligi mustahkamlab qo‘yildi. Konstitutsiya millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik tamoyillarini davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida belgiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mustaqillikning dastlabki yillarida milliy madaniyatlarni rivojlantirish, milliy tillarni qo‘llab-quvvatlash, etnik guruhlarining manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan bir qator huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlar amalga oshirildi. Milliy madaniy markazlar faoliyati yo‘lga qo‘yildi va ular davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlandi.

O‘zbekiston Respublikasida millatlararo munosabatlarni tartibga solishning asosiy huquqiy manbai Konstitutsiya hisoblanadi. Konstitutsiyaning bir qator moddalarida millatlararo tenglik, diskriminatsiyaga yo‘l qo‘ymaslik va inson huquqlarini himoya qilish masalalari aniq belgilangan.

Xususan, Konstitutsiyada barcha fuqarolar millatidan qat’i nazar teng huquqlarga ega ekanligi mustahkamlangan. Davlat tili sifatida o‘zbek tili belgilangan bo‘lsa-da, boshqa millat va elatlarning tillari, urf-odatlar va an‘analariga hurmat bilan qarash kafolatlanadi. Bu normalar millatlararo munosabatlarning huquqiy muvozanatini ta’minlashga xizmat qiladi.[3]

Shuningdek, Konstitutsiyada vijdon erkinligi, madaniy huquqlar, ta’lim olish huquqi kabi normalar milliy ozchiliklar manfaatlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Millatlararo adovatni qo‘zg‘atishga qaratilgan har qanday harakatlar qonun bilan taqiqlanadi.

O‘zbekiston Respublikasida milliy siyosatni amalga oshirish uchun maxsus institutsional mexanizmlar shakllantirilgan. Respublika miqyosida millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do‘stlik aloqalarini rivojlantirishga mas’ul bo‘lgan davlat organlari faoliyat yuritadi.

Milliy madaniy markazlar milliy siyosatning muhim subyekti sifatida faoliyat ko'rsatmoqda. Ular turli millat vakillarining madaniy ehtiyojlarini qondirish, ona tilini saqlash va rivojlantirish, millatlararo muloqotni kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Ta'lim tizimida ham millatlararo totuvlik g'oyalarini singdirishga alohida e'tibor qaratilgan. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida bag'rikenglik, millatlararo hurmat tamoyillari asosida tarbiya beriladi.

So'nggi yillarda "Yangi O'zbekiston" konsepsiyasi doirasida milliy siyosat yangi bosqichga ko'tarildi. Davlat tomonidan ochiqlik, inson huquqlarini ta'minlash va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar millatlararo munosabatlarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Millatlararo munosabatlarni mustahkamlash bo'yicha huquqiy baza takomillashtirildi, milliy madaniy markazlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash kuchaytirildi. Ommaviy axborot vositalarida millatlararo totuvlik mavzusiga alohida e'tibor qaratilmoqda.

"Yangi O'zbekiston" davrida milliy siyosat fuqarolik birdamligi, umumiy fuqarolik identifikatsiyasini shakllantirishga qaratilgan. Bu jarayonda "O'zbekiston – umumiy uyimiz" g'oyasi markaziy o'rin egallaydi.[4]

Millatlararo munosabatlarni barqaror rivojlantirishda huquqiy madaniyat muhim ahamiyatga ega. Fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va majburiyatlarini anglash darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, jamiyatda millatlararo ziddiyatlar shunchalik kam bo'ladi.

Davlat tomonidan huquqiy targ'ibot, ma'rifiy ishlar va ta'lim dasturlari orqali fuqarolarning huquqiy ongini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon milliy siyosatning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida millatlararo munosabatlarni tartibga solishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari mustahkam va izchil tizimga ega. Sovet davridan meros bo'lib qolgan muammolar mustaqillik yillarida bosqichma-bosqich bartaraf etildi. Konstitutsiya va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar asosida milliy siyosat yangi mazmun bilan boyitildi.

"Yangi O'zbekiston" davrida millatlararo totuvlik, bag'rikenglik va fuqarolik birdamligi davlat siyosatining muhim ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu esa O'zbekistonning barqaror rivojlanishi va demokratik jamiyat qurish jarayonida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2023. — 128 bet.
2. Mirziyoyev Sh.M. Millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglik — O‘zbekiston taraqqiyotining muhim omili. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021. — 240 bet.
3. Saidov A.X. Inson huquqlari va millatlararo munosabatlar. — Toshkent: Adolat, 2015. — 200 bet.
4. Raxmonov Q.A. O‘zbekistonda milliy siyosat va fuqarolik jamiyati. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 168 bet.